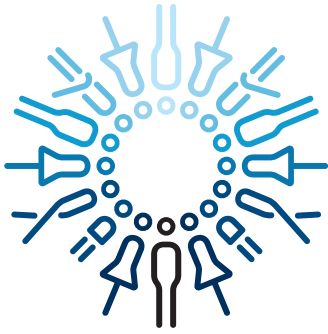

KORFA

N É P E S E D É S I H Í R L E V É L
A KSH Népeségtudományi Kutatóintézet kiadványa demográfiai kérdésekről

A NÖVEKVŐ HÁZASODÁSI KEDV 2010 UTÁN MAGYARORSZÁGON*

Az utóbbi évtized magyar népmozgalmi adatait megvizsgálva egy rendhagyó jelenségnek lehetünk szemtanúi: a házasságkötések számának évtizedek óta tartó csökkenése 2010 után megfordult, és azóta szinte évről évre egyre többen kötnek házasságot. Ez váratlan fejlemény, hiszen szembe megy az évtizedek óta a legtöbb európai országra jellemző párkapcsolati trenddel: az élettársi kapcsolatok és az egyedülálló életforma terjedésével, a házasság intézményének háttérbe szorulásával.

Az elemzésben megvizsgáljuk a magyarországi „házasodási boom” főbb jellemzőit, és áttekintjük, hogy milyen tényezők állhatnak a házassodási kedv 2010 utáni növekedése mögött. Négy szempontot emelünk ki: a makrogazdasági környezet alakulását, a szakpolitikai intézkedéseket, az élettársi együttélés terjedését és a párkapcsolatokkal kapcsolatos elvárásokat. Amellett érvelünk, hogy a házasságkötések növekvő száma nem a korábbi párkapcsolati trendekhez való visszatérést jelenti, hanem épp ellenkezőleg, az élettársi kapcsolat terjedése és a társadalmi elvárások változásai (vagyis a házasság, mint intézmény átalakulása) teremtették meg a házassodási boom lehetőségét.

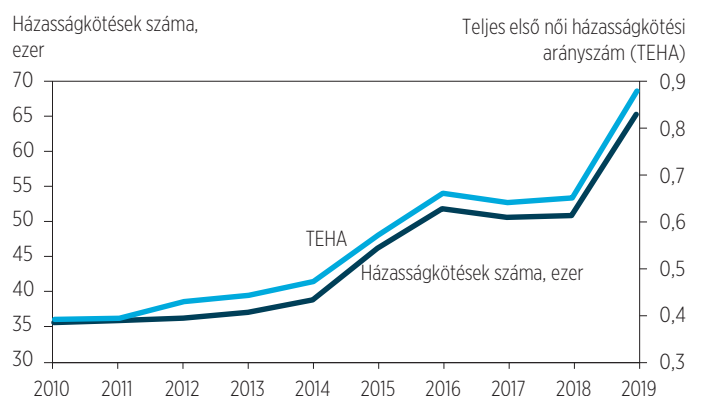
A HÁZASSÁGKÖTÉSEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA A 2010-ES MÉLYPONT UTÁN

Hazánkban a házasságkötések száma már az 1970-es évek közepétől csökkenni kezdett, és 2010-ben érte el az abszolút mélypontját (35 520). Ezt előbb lassú, majd 2015-től erőteljesebb emelkedés követte, amely néhány évnnyi stagnálás után 2019 második negyedétől új lendületet kapott. 2019-ben

65 268 házasságkötés történt, ami 84%-kal magasabb, mint a 2010-es érték (1. ábra). A rendszerváltás óta egyetlen évben sem kötöttek annyi házasságot, mint 2019-ben.

A házasságkötési hajlandóság fontos mutatója a teljes első házasságkötési arányszám (TEHA): azt mutatja meg, hogy mekkora az esélye annak, hogy egy nő 49 éves koráig legalább egyszer megházasodik (feltételezve, hogy a házasságkötés életkor szerinti valószínűségei nem változnak). A TEHA értékei azt mutatják, hogy Magyarországon egy nőnek 2010-ben 39, 2018-ban 65, 2019-ben pedig már 88% volt az esélye arra, hogy házasságot kössön (1. ábra). A házassodási hajlandóság utoljára az 1980-as évek első felében volt hasonlóan magas.

1. ábra: A házasságkötések száma (ezer) és a nők teljes első házasságkötési arányszáma (TEHA) Magyarországon, 2010–2019

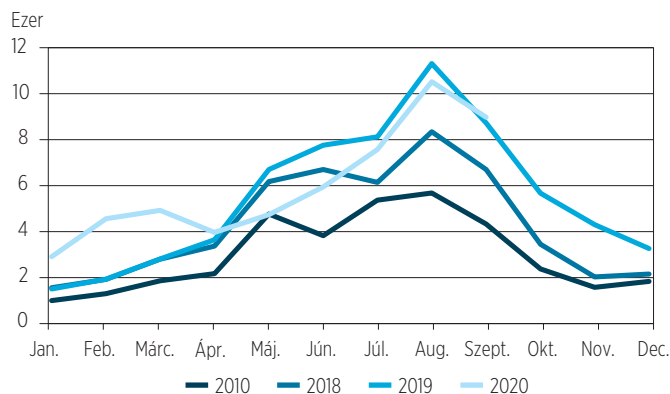

Forrás: KSH Demográfiai évkönyvek.

* Az elemzés a Magyar Tudományos Akadémia Bolyai János Kutatási Ösztöndíjának támogatásával készült.

A házasságkötések számát rég látott magasságokba emelő lendület még 2020 elején is kitartott. 2020 januárja és márciusa között kétszer annyi esküvőt tartottak, mint 2019 első három hónapjában (2. ábra). A koronavírus-járvány terjedése és az ezzel kapcsolatos átfogó korlátozó intézkedések miatt azonban sokan kénytelenek voltak elhalasztani a késő tavaszra és a kora nyárra tervezett esküvőjüket. Bár 2020 áprilisában még 9%-kal több házasságot kötöttek, májusban már 30%-os, júniusban pedig 24%-os volt a visszaesés 2019 azonos időszakához képest. A korlátozások nyári lazítása és a kedvezőbb járványügyi adatok következtében júliusban és augusztusban – a házasságkötések szempontjából egyébként is legnépszerűbb hónapokban – már közel azonos számban járultak anyakönyvvezető elé a párok, mint ahogy 2019 nyarán tették.

2. ábra: A házasságkötések havi száma Magyarországon, 2010 és 2018. január–2020. szeptember

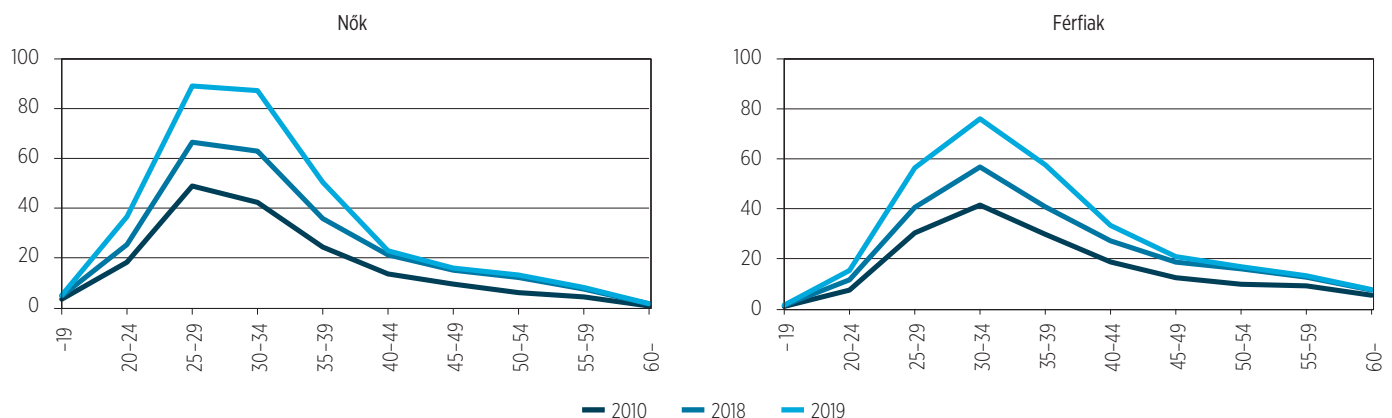

Forrás: KSH Demográfiai évkönyvek; KSH Stadat (2020-as előzetes adatok).

A HÁZASSÁGOT KÖTŐK ÉLETKORA ÉS GYERMEKEIK SZÁMA

A házasságkötések számának emelkedése mellett a házassodók főbb jellemzőiben – életkor és gyermekszám – is törtétek változások. Az első házasságkötés átlagos életkorának a rendszerváltás óta tartó emelkedése a 2010-es években lelassult. A nők 2010-ben átlagosan 28,7, 2018-ban 30,1 évesen, míg a férfiak 2010-ben 31,4 és 2018-ban 32,8 éves korukban házasodtak először. 2018 és 2019 között az átlagos életkorok nem változtak.

3. ábra: Ezer megfelelő korú nem házas nőre és férfira jutó házasságkötések száma Magyarországon, 2010, 2018, 2019

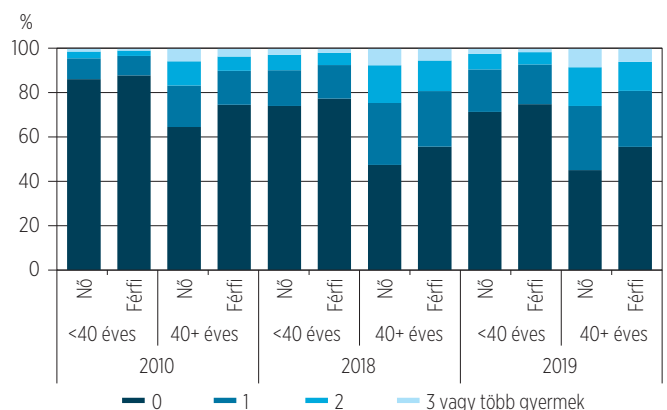

Forrás: KSH, 2020 (2019 – előzetes adatok).

Az első házasságkötés életkori mintázata 2010 óta alapvetően változatlan: a leggyakoribb életkor a nők körében 25–34 év, a férfiak esetében pedig 30–34 év (3. ábra). Egyre kevesebben járulnak 25 éves koruk előtt az anyakönyvvezető elé (2018-ban a nők 15%-a, a férfiak 7,1%-a). 2018-ban a többség 30 évesen vagy annál idősebb korában házasodott először (a nők 54,1, a férfiak 70,1%-a), a menyasszonyok 20,6%-a és a vőlegények 29,1%-a pedig 40 éves vagy idősebb volt. 2010 és 2018 között minden korcsoportban nőtt a házasságkötési kedv, de kiemelkednek az 50 éves vagy idősebb nők, valamint a középkorú és a 25 évnél fiatalabb férfiak. 2018 és 2019 között pedig elsősorban a gyermekvállalási életkorban – a 20–39 éves korcsoportokban – nőtt a házasságkötések száma.

Jól mutatja a házasság jelentésének és a családi életúton belül elfoglalt helyének változását, hogy egyre többen gyermek(eik) születése után kötik meg az első házasságukat (4. ábra). A 2019-ben első házasságukat kötő 40 év alattiak negyedének, míg az ennél idősebbek mintegy felének már született (a párjával közös vagy egy korábbi kapcsolatból származó) gyermeke. A gyermekes párok egy jelentős része valószínűleg több évnél együttélést követően házasodott össze. 2010 és 2018 között a gyermekes nők és férfiak házassodási hajlandósága sokkal nagyobb mértékben nőtt, mint a gyermekteleneké (Murinkó–Rohr, 2018), 2018 és 2019 között pedig az egygyermekesek körében látható a legnagyobb növekedés.

4. ábra: Az első házasságukat kötő nők és férfiak megoszlása korcsoport és a házasságkötés előtt élve született gyermekeik száma szerint, 2010, 2018 és 2019, %

Forrás: KSH Demográfiai évkönyvek és KSH Népszámlai adatok, saját számítás.

A „HÁZASODÁSI BOOM” LEHETSÉGES OKAI

Mint említettük, a házassodási hajlandóság évtizedeken át csökkent Magyarországon, de valószínűleg a 2008–2009-es *világgazdasági válság* hatása tükröződik abban, hogy 2010-re egy korábban nem tapasztalt alacsony szintre esett vissza. A válság szülte gazdasági nehézségek és a bizonytalanság hozzájárulhattak az esküvők elmaradásához, a házassodási tervek halasztásához vagy akár a kapcsolatok felbomlásához. A válságot követően kezdetben a korábban elhalasztott esküvők bepótlása miatt növekedhetett a házassodási kedv, némi késéssel követve az ország gazdasági helyzetének javulását.¹

2015-ben, 2016-ban és 2019 második felétől azonban a korábbinál jóval nagyobb mértékű emelkedést figyelhetünk meg, melyre bizonyos *szakpolitikai intézkedések és törvénymódosítások* szolgálhatnak magyarázatul:²

- 2015 januárjától elérhető az *első házasság adókedvezménye*, melynek igénybevételéhez adózó jövedelem szükséges, azonban a két éven át járó havi 5000 Ft-os összeg valószínűleg inkább az alacsonyabb keresetűek számára jelent motivációt. Ha összevetjük a 2010-ben és a 2018-ban házasságot kötők összetételét, a legnagyobb növekedést az első házasságukat kötők (közülük is leginkább a foglalkoztatottak és az alapfokú végzettségűek) körében és az ország elmaradottabb régióiban találjuk. Ez az adókedvezmény hatására utal.
- A 2015 júliusában indult és azóta többször is bővült *családi otthonteremtési kedvezmény* szabályai szerint csak házaspárok igényelhetnek támogatást későbbi születendő, előre vállalt gyermekek után, és a nem közös gyermekek is csak házas igénylők esetén „adódnak össze”. Ez magyarázhatja az 50 év alatti gyermekek körében a házasságkötések átlagon felüli növekedését.
- A 2014 márciusától hatályos *új Polgári Törvénykönyv* (Ptk.) lefektette, hogy az élettársi kapcsolatban élőkre sok, a házastársakat megillető jog csak akkor érvényes, ha legalább egy éve együtt élnek és közös gyermekük született. Ez részben magyarázhatja a gyermektelen negyvenesek körében tapasztalt növekedést. Az új Ptk. az öröklés rendjére vonatkozó bizonyos rendelkezései pedig az újránházassodásnak kedveznek.
- A 2019 júliusától elérhető *babaváró hitelt* csak olyan házaspárok vehetik igénybe, ahol a feleség legfeljebb

40 éves, és társadalombiztosítási jogviszonyhoz is kötött. 2018 és 2019 között valóban csak azokban a csoportokban nőtt jelentősen a házassodási kedv, akik megfelelnek ezeknek a feltételeknek: 40 év alatti nők és legfeljebb néhány évvel idősebb, még gyermekvállalási korban lévő férfiak (l. 3. ábra), foglalkoztatott férfiak, foglalkoztatott vagy inaktív kereső (zömmel gyermekgondozási szabadságon levő) nők. Szintén a babaváró hitel hatására utal, hogy a hitel indulása és a koronavírus-járvány miatt hozott korlátozó intézkedések bevezetése között, 2019 második felétől 2020 márciusáig azokban a hónapokban is jelentősen megnőtt az esküvők száma, melyek egyébként a házassulandók körében nem túl népszerűek (l. 2. ábra).

Míg a szakpolitikai intézkedések és a törvényi változások fontos motivációt jelenthettek, a „házassodási boom” lehetőségét épp az *élettársi együttélés* terjedése és a különböző *párkapcsolati formák változó társadalmi megítélése* teremtették meg. Míg korábban az élettársi kapcsolatot legtöbbször válás vagy özvegyülés után választották, mára sokak számára a próbaházasság szerepét tölti be. Egyre gyakoribb az a gyakorlat is, hogy a felek nem, vagy csak az együttélés kezdete után több évvel és akár közös gyermek(ek) születését követően kötnek házasságot (Spéder, 2005; Murinkó–Rohr, 2018; Kapitány–Murinkó, 2020). Az élettársi kapcsolatban élők tömegei pedig gyorsan tudnak reagálni a makrogazdasági helyzet változására vagy egy-egy (a médiában nagy figyelmet kapó, számukra anyagi előnyt jelentő) szakpolitikai intézkedésre.

A közvélemény többsége szerint a legideálisabb párkapcsolati forma a házasság (előzetes együttélést követő), kevesen vannak, aki kifejezetten házasságellenesek, az élettársi kapcsolatok elfogadottsága pedig a rendszerváltás óta nőtt (Rohr, 2017). A társadalmi elvárások lazulása miatt pedig sokkal nagyobb lett a párok mozgástere annak eldöntésében, hogy milyen párkapcsolati formában éljenek.

Kérdés, hogy a későbbiekben mennyire bizonyul tartósnak a magas házassodási kedv, hosszabb távon hogyan alakul majd a házasságban és az élettársi kapcsolatban élők egymáshoz viszonyított aránya és azon párok párkapcsolati és gyermekvállalási életútja, akiket a családtámogatások motiváltak a házasságkötésre. A makroadatok részletes vizsgálatán túl egyéni szintű kérdőíves kutatásokra is szükség lesz ezen kérdések tisztázásához.

¹ A házasságkötési hajlandóság a világgazdasági válság alatt és az azt követő években szinte minden európai országban csökkent, a 2010-es években pedig sok államban növekedett, bár az emelkedés mértéke általában a magyarországinál alacsonyabb.

² Lásd még Murinkó–Rohr (2018, 17–19.) és Kapitány–Murinkó (2020, 151–153.) elemzését.

HIVATKOZOTT IRODALOM

Kapitány B.–Murinkó L. (2020): Párkapcsolati változások, termékenységi trendek. In: Kolosi T.–Szelényi I.–Tóth I. Gy. (szerk.): *Társadalmi riport 2020*. TÁRKI, Budapest, 146–170.

KSH (2020): *KSH Népmozgalom 2019*. Központi Statisztikai Hivatal online kiadvány. <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepmozg/nepmozg19/index.html>

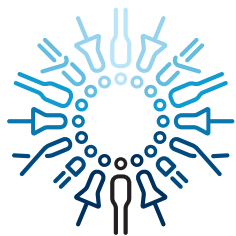
Murinkó L.–Rohr A. (2018): Párkapcsolat, házasságkötés. In: Monostori J.–Őri P.–Spéder Zs. (szerk.): *Demográfiai portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet, Budapest, 9–28.

Rohr A. (2017): Vélemények a házasságról és az élettársi kapcsolatról Magyarországon a rendszerváltást követő 25 évben. *Demográfia*, 60(2–3), 173–195.

Spéder Zs. (2005): Az élettársi kapcsolat térhódítása Magyarországon és néhány szempont a demográfiai átalakulás értelmezéséhez. *Demográfia*, 48(3–4), 187–217.

További információ:

Murinkó Livia, murinko@demografia.hu

KSH NÉPESSÉGTUDOMÁNYI
KUTATÓINTÉZET

KORFA – NÉPESEDÉSI HÍRLEVÉL

Szerkesztő: Monostori Judit monostori@demografia.hu
Kiadó: KSH Népeségtudományi Kutatóintézet
Cím: 1024 Budapest, Buday László utca 1-3.
Terjesztő: Törő Ágnes toro@demografia.hu
Telefon: 06-1-345-6631; Fax: 06-1-345-1115
ISSN 1586-7684 (nyomtatott) HU ISSN 2062-7599 (online)

TISZTELT OLVASÓNK!

A Korfa korábbi számai letölthetők a www.demografia.hu oldalról. A kiadvány szövege és ábrái továbbszerkeszthető formátumban igényelhetők Monostori Judit szerkesztőtől a monostori@demografia.hu e-mail címen.